QO‘QON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI ILMIY XABARLARI
(2026-yil 2-son)

PEDAGOGIKA

PEDAGOGY

MAXDUMI A’ZAM ASARLARINING PEDAGOGIK TAHLILI

https://doi.org/10.70728/c.series.v08.i02.111

Kattayeva Gulnoza Komilevna
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti doktaranti

Annotatsiya. Mazkur maqola Naqshbandiya tariqatining yirik nazariyotchisi va murshidi komili Maxdumi A’zam (Ahmad ibn Jaloliddin al-Kosoniy ad-Dahbediy, 1461–1542)ning “Majmua ar-rasoil” to‘plamidagi asarlarini pedagogik nuqtayi nazardan tahlil qilishga bag‘ishlangan. Asarlarda ma’naviy-axloqiy tarbiya, nafsni poklash, pir-murid munosabatlari, oilaviy va ijtimoiy adolat kabi masalalar Qur’on va hadislarga asoslanib yoritilganligi ko‘rsatib o‘tilgan. Muallif risolalarning tarbiyaviy qiymatini ochib berib, ulardagi ustoz-shogird modeli, tolerantlik, adolatli boshqaruv va ma’naviy poklik prinsiplarini zamonaviy pedagogik ta’lim bilan bog‘laydi. Maqola Maxdumi A’zam merosining hozirgi kunda ham ma’naviy tarbiya va fuqarolik ta’limida qo‘llanish imkoniyatlarini ta’kidlaydi va kelgusi tadqiqotlar uchun dolzarbligini belgilaydi.

Kalit so‘zlar. Naqshbandiya tariqati, tasavvuf, ma’naviy tarbiya, axloqiy tarbiya, pedagogik tahlil, pir-murid munosabatlari, nafs tarbiyasi, ijtimoiy adolat, oilaviy tarbiya, tolerantlik, Majmua ar-rasoil, risolalar, komil inson, ustoz-shogird modeli.

Аннотация. Данная статья посвящена педагогическому анализу произведений крупного теоретика и совершенного наставника (муршида) ордена Накшбандия Махдуми Аъзама (Ахмад ибн Джалолиддин ал-Косони ад-Дахбеди, 1461–1542), вошедших в сборник Маджмуа ар-расаиль. В работе показано, что вопросы духовно-нравственного воспитания, очищения души (нафса), отношений между наставником и учеником, а также семейной и социальной справедливости освещены на основе Корана и хадисов. Автор раскрывает воспитательную ценность трактатов, связывая принципы модели «учитель-ученик», толерантности, справедливого управления и духовной чистоты с современным педагогическим образованием. Статья подчеркивает возможности применения наследия Махдуми Аъзама в современном духовном воспитании и гражданском образовании, а также определяет его актуальность для будущих исследований.

Ключевые слова: орден Накшбандия, тасаввуф, духовное воспитание, нравственное воспитание, педагогический анализ, отношения пир-мурид, воспитание нафса, социальная справедливость, семейное воспитание, толерантность, Маджмуа ар-расаиль, трактаты, совершенный человек, модель «учитель-ученик».

Abstract. This article is dedicated to the pedagogical analysis of the works of Makhdumi A’zam (Ahmad ibn Jalaluddin al-Kasani ad-Dahbidi, 1461–1542), a prominent theorist and perfect mentor (murshid) of the Naqshbandi order, contained in the collection Majmu’a al-rasa’il. It is demonstrated that issues such as spiritual-moral education, purification of the soul (nafs), mentor-disciple relations, and family and social justice are discussed based on the Quran and Hadiths. The author reveals the educational value of the treatises, linking the principles of the teacher-student model, tolerance, just governance, and spiritual purity with modern pedagogical education. The article emphasizes the possibilities of applying Makhdumi A’zam’s heritage in contemporary spiritual and civic education and determines its relevance for future research.

Keywords: Naqshbandi order, Sufism, spiritual education, moral education, pedagogical analysis, pir-murid relations, soul training, social justice, family education, tolerance, Majmu’a.

Kirish. Maxdumi A’zam (Ahmad ibn Jaloliddin al-Kosoniy ad-Dahbediy, 1461–1542) Naqshbandiya tariqatining yirik nazariyotchisi va murshidi komili sifatida tasavvuf ilmida katta meros qoldirgan ulug‘ allomadir. Uning asosiy asarlari “Majmua ar-rasoil” to‘plamida jamlangan bo‘lib, unda 30 ga yaqin risolalar mavjud. Bu asarlar asosan tasavvuf ta’limotiga bag‘ishlangan bo‘lsa-da, ularda axloqiy-ma’naviy tarbiya, inson kamoloti, piru murid munosabatlari, hukmdorlar va xalq o‘rtasidagi adolatli munosabatlar kabi masalalar keng yoritilgan.

Pedagogik nuqtayi nazardan qaraganda, Maxdumi A’zam asarlari ma’naviy-axloqiy tarbiyaning klassik namunalari hisoblanadi. Ularda Qur’on va hadislarga asoslangan ilmiy-nazariy xulosalar bilan birga, insonning ichki dunyosini poklash, nafsni tarbiyalash, odob-axloqni shakllantirish kabi pedagogik prinsiplar mujassam. Bu asarlar hozirgi kunda ham ma’naviy tarbiya va pedagogik ta’limda muhim ahamiyatga ega, chunki ular insonning komillikka yetishishini tarbiya jarayoni sifatida talqin qiladi.

Maxdumi A’zam asarlari, xususan “Majmua ar-rasoil” to‘plamining pedagogik jihatdan tahlili mavzusidagi ilmiy adabiyotlar nisbatan cheklangan. Asosiy tadqiqotlar tasavvuf tarixi, Naqshbandiya tariqati va Maxdumi A’zamning ma’naviy-axloqiy merosiga bag‘ishlangan bo‘lib, pedagogik nuqtayi nazardan chuqur tahlil kam uchraydi. Quyida mavzuga oid asosiy manba va tadqiqotlar tahlili keltirilgan:

Birlamchi manbaalar (Maxdumi A’zamning o‘z asarlari) Majmua ar-rasoil (30 ga yaqin risolalar to‘plami). Bu to‘plam muallifning avtograf nusxasi sifatida saqlanadi va dunyodagi eng mukammal variant hisoblanadi. Risolalar (masalan, “Risolai odob us-solikin”, “Tanbiyat us-salotin”, “Sharhul-valadu sarri abihi”) pir-murid munosabatlari, nafs tarbiyasi, odob-axloq va ijtimoiy adolat kabi pedagogik elementlarga boy. Ularda Qur’on va hadislarga asoslangan tarbiyaviy prinsiplar mujassam. To‘plamning mukammal nusxasi Dahbed

avlodlari (K.Kattayev) qo‘lida saqlanadi va xorijiy olimlar (Vika Gardner, Rasul Hodizoda) tomonidan o‘rganilgan.

Komilxon Kattayev (hozirgi vaqtda Samarqand viloyatida yashovchi, Maxdumi A’zam Dahbediyning avlodlaridan biri) O‘zbekistonda Maxdumi A’zam merosini o‘rganuvchi va targ‘ib qiluvchi muhim shaxslardan biridir. U “Maxdumi A’zam Dahbediy” fondi raisi bo‘lib, qo‘lyozmalar xazinasiga ega va bir qancha asarlar muallifidir. Uning ishlari asosan Maxdumi A’zamning hayoti, silsilasi va asarlariga bag‘ishlangan.

Komilxon Kattayevning asosiy asarlari va ularda Maxdumi A’zam asarlari tahlili.

“Maxdumi A’zam va Dahbed tarixi” (Samarqand, 1994) Bu kitob mustaqillikdan keyin Maxdumi A’zam haqida chop etilgan ilk monografik asarlardan biridir. Kitobda Maxdumi A’zamning Dahbedga ko‘chib kelishi, silsilasi va ta’siri batafsil bayon qilinadi. Kattayev “Majmua ar-rasoil” to‘plamining mukammal avtograf nusxasi (muallifning o‘z qo‘li bilan ko‘chirilgan) o‘zining shaxsiy kutubxonasida saqlanayotganini ta’kidlaydi. U to‘plamdagi risolalarning qiymatini ochib beradi:

- To‘plamning 616 sahifalik mukammalligi va dunyodagi eng yaxshi nusxa ekanligi.
- Asarlarning tasavvuf nazariyasi, tolerantlik (masalan, “Risolai samoiya” va “Risolai Boburiya”da boshqa tariqatlarni himoya qilish) va axloqiy tarbiyaga bag‘ishlanganligi.
- Tarixiy shaxslar (Bobur, Ubaydulloxon) bilan bog‘liq risolalarning ahamiyati. Kitobda ilk bor Maxdumi A’zam va Bobur o‘rtasidagi pir-muridlik robitalari tahlil qilinadi.

“Tasavvuf allomalari” (2017) Bu kitobda Xoja Ahror Valiy, Maxdumi A’zam Dahbediy, Shayx Xudoydod Valiy kabi tasavvuf allomalari haqida ma’lumotlar jamlangan. Kattayev Maxdumi A’zamni Naqshbandiya tariqatining asosiy nazariyotchisi sifatida ko‘rsatadi. “Majmua ar-rasoil”dagi risolalarning Qur’on va hadislarga asoslanganligi, nazm (g‘azal, ruboiy) bilan nasr uyg‘unligi va tarbiyaviy qiymati ta’kidlanadi. Xususan, asarlardagi ma’naviy poklik, adolat va tolerantlik g‘oyalari zamonaviy ahamiyatga ega ekanligi ko‘rsatiladi.

Umumiy tahlil xususiyatlaridan qo‘yidagilar ma’lum bo‘ladi:

- Manbashunoslik nuqtayi nazari: Kattayev o‘z avlodi sifatida qo‘lyozma nusxalarga tayanadi. U to‘plamning xorijiy olimlar (Vika Gardner, Rasul Hodizoda) tomonidan o‘rganilganini misol qilib, uning jahon ahamiyatini ko‘rsatadi.
- Tarbiyaviy va tolerantlik jihatlari: Asarlarning pedagogik qiymati (pir-murid munosabatlari, nafs tarbiyasi) va tariqatlar o‘rtasidagi kelishuv g‘oyalarini ta’kidlaydi.
- Tarixiy kontekst: Maxdumi A’zamning siyosiy-ijtimoiy faoliyati va asarlarining o‘sha davr tarang vaziyatlaridagi rolini ochib beradi.

Komilxon Kattayevning asarlari Maxdumi A’zam merosini ilmiy va ommabop darajada targ‘ib qilishga xizmat qiladi. Uning ishlari “Majmua ar-rasoil”ning mukammal nusxasiga asoslanganligi bilan ajralib turadi va kelgusi tadqiqotlar uchun muhim manba hisoblanadi. Fond veb-sayti (makhdumi-azam.uz)da uning nodir kitoblar xazinasi va tadqiqotlari haqida qo‘shimcha ma’lumotlar mavjud.

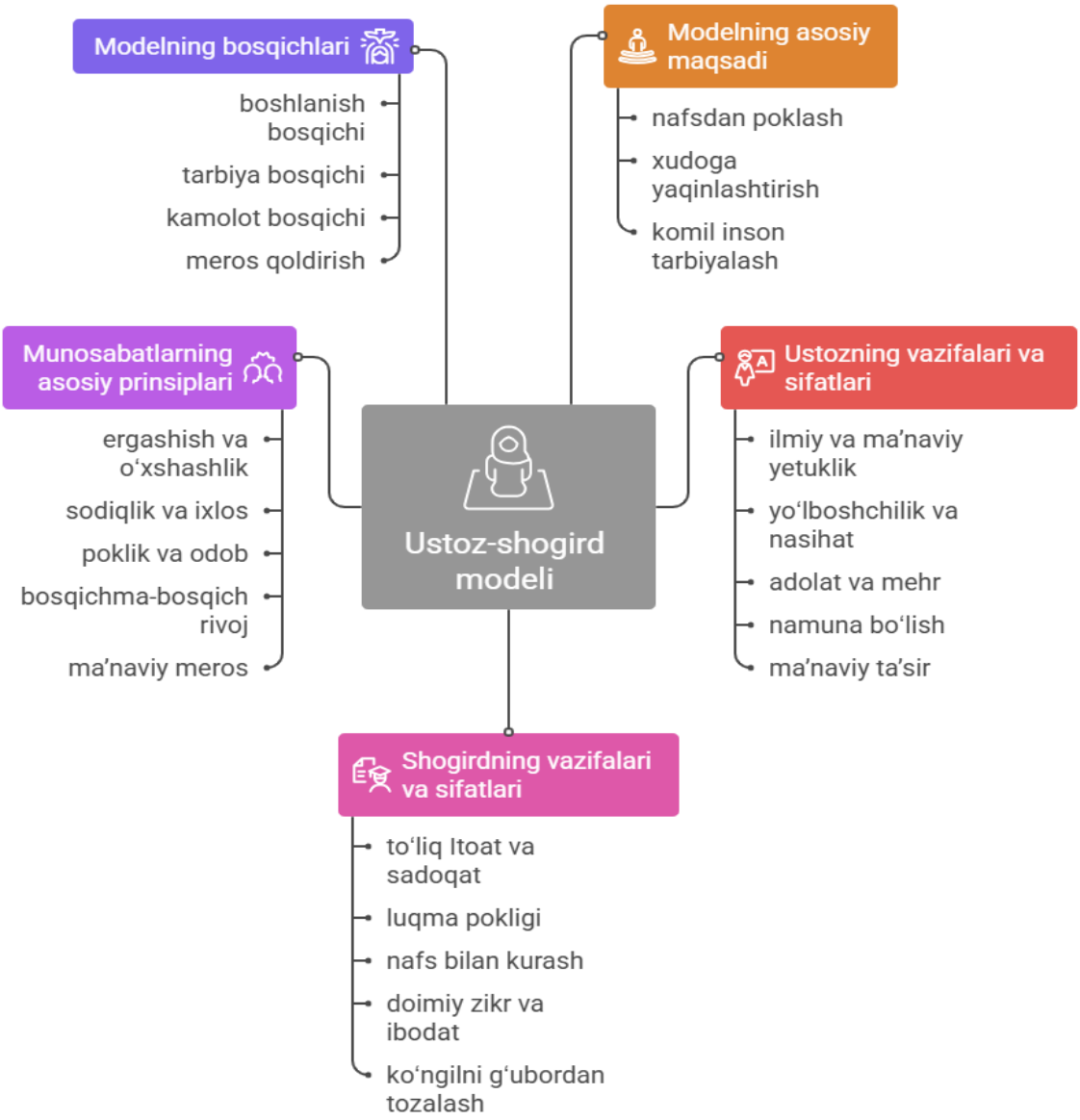
Ikkilamchi manbaalar va tadqiqotlar. E.Zoirov “Maxdumi A’zamning falsafiy va ijtimoiy-siyosiy qarashlari” (Toshkent, 2015). Kitobda Maxdumi A’zamning tolerantlik va tariqatlarni kelishtirish g‘oyalari tahlil qilinadi, bu pedagogik tolerantlik va bag‘rikenglik tarbiyasiga asos bo‘ladi. N.Jabborov “Maxdumi A’zam Kosoniy-Dahbediy va uning ilmiy merosi” (2009). Asarlarning tasavvufiy-axloqiy qiymati ochib beriladi, lekin pedagogik tahlil cheklangan. X.Samatov (2023). “The Spiritual Legacy of Makhdumi Azami Kasani” (Conferencea maqolasi). Muallif asarlardagi tolerantlik prinsiplari (tinchlik, hamjihatlik, dinlararo bag‘rikenglik)ni ta’kidlaydi va ularning zamonaviy jamiyatdagi ahamiyatini ko‘rsatadi. Bu pedagogik nuqtayi nazardan ma’naviy tarbiya modeli sifatida muhim. O‘zbekiston Islom sivilizatsiyasi markazi materiallari (2025). Maxdumi A’zamga bag‘ishlangan raqamli ko‘rgazmada uning asarlari teologiya va axloq nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi, ma’naviy tarbiya va ijtimoiy mas’uliyat masalalariga urg‘u beriladi.

Mavzudagi adabiyotlar asosan tasavvufshunoslik va ma’naviy meros doirasida. Pedagogik tahlil (ustoz-shogird modeli, nafs tarbiyasi, tolerantlik) kam qamrab olingan, ko‘pincha umumiy ma’naviy-axloqiy kontekstda ko‘riladi. Zamonaviy tadqiqotlar (2023–2025) tolerantlik va ma’naviy kamolotni zamonaviy ta’lim bilan bog‘lashga urinadi, lekin chuqur pedagogik modellashtirish yo‘q. Maqola ushbu bo‘shliqni to‘ldirishga qaratilgan: asarlarning tarbiyaviy qiymatini zamonaviy pedagogika (mentoring, individual yondashuv) bilan muqoyasa qiladi.

Maxdumi A’zam asarlarning umumiy pedagogik xususiyatlari qo‘yidagilarda namoyon bo‘ladi. Maxdumi A’zam asarlarida tarbiya ma’naviy poklik, odob-axloq, pir-murid munosabatlari va ijtimoiy adolat tamoyillariga asoslanadi. Muallif tasavvuf nuqtayi nazaridan inson tarbiyasining asosiy maqsadini Xudoga yaqinlashish va komil inson bo‘lishda ko‘radi. Bu jarayonda:

- Nafs tarbiyasi markaziy o‘rin tutadi (masalan, “Risolai odob us-solikin” va “Zubdat us-solikin”da nafs, arsh va ilohiy sevgi tushunchalari tahlil qilinadi);
- Pir-murid munosabatlari ustoz-shogird modeli sifatida talqin qilinadi (“Sharhul-valadu sarri abihi”da muridning piriga ergashishi ota-o‘g‘il munosabatiga qiyoslanadi);
- Ijtimoiy tarbiya hukmdorlar va xalq o‘rtasidagi adolatga qaratilgan (“Tanbiyat us-salotin”da podshohning adolati ibodatdan afzal ekanligi ta’kidlanadi).

Asarlarda nazm (g‘azal, ruboiy) va nasr uyg‘unligi orqali tarbiyaviy g‘oyalar ifodali bayon etiladi, bu esa o‘quvchida hissiy-ma’naviy ta’sir kuchaytiradi. Muallif o‘z g‘azallarini (“G‘azaliyoti Qosimiy”) ham misol qilib keltirib, tarbiyani san’at bilan bog‘laydi.

Maxdumi A‘zamning ustoz-shogird modeli

Ayrim risolalarning pedagogik tahlili qo‘yidagicha:

“Asror ul-nikoh” — Oila tarbiyasining asosi sifatida nikohning muqaddasligini ta’kidlaydi. Risolada oila jamiyatning kichik bo‘g‘ini ekanligi, yaxshi-yomon ishlar oiladan boshlanishi aytiladi. Pedagogik jihatdan bu asar oilaviy tarbiya va ma’naviy poklikning muhimligini ko‘rsatadi, hozirgi maktabgacha va boshlang‘ich ta’limda oila-maktab hamkorligi prinsiplariga mos keladi.

“Tanbiyat us-salotin” — Hukmdorlar tarbiyasiga bag‘ishlangan. “Podshohning bir soatlik adolati oltmish yillik ibodatga teng” hadisi atrofida adolatli boshqaruvni uqtiradi. Risolada revolyutsion g‘oya sifatida tirikchilik oson yurtga ko‘chish joizligi ta’kidlanadi. Pedagogik nuqtayi nazardan bu asar fuqarolik tarbiyasi va rahbarlik odobini o‘rgatadi, zamonaviy fuqarolik ta’limida qo‘llanishi mumkin.

“Risolai samoiya” va “Risolai Boburiya” — Boshqa tariqatlarning zikr usullarini (samo’ va jahriy zikr) joiz deb himoya qiladi. Bu risolalar tolerantlik va o‘zgacha fikrga

hurmat tarbiyasini ko‘rsatadi. Pedagogik jihatdan ular ko‘pmadaniyatli jamiyatda bag‘rikenglik tarbiyasining asosi bo‘la oladi.

“Risolai odob us-solikin” va “Risolai odob us-siddiqin” — Soliku siddiqlar odobini o‘rgatadi. Muridning piriga sodiqligi, luqma pokligi va ilohiy sevgi tarbiyasi ta’kidlanadi. Bu asarlar ustoz-shogird munosabatlarining pedagogik modelini beradi.

“Sharhul-valadu sarri abihi” — Tarbiya haqidagi risola. O‘g‘ilning otaga o‘xshashi kabi muridning piriga ergashishi kerakligi ta’kidlanadi. Pedagogik nuqtayi nazardan bu namudga ergashish (rolevaya model) prinsipini ifodalaydi.

“Majmua ar-rasoil” to‘plamining pedagogik elementlari:

Maxdumi A’zamning “Majmua ar-rasoil” to‘plami Naqshbandiya tariqatining nazariy asoslarini bayon etuvchi 30 ga yaqin risolalardan iborat bo‘lib, ularda tasavvuf ta’limoti bilan birga kuchli pedagogik (tarbiyaviy) elementlar mujassam. Bu elementlar inson kamoloti, ma’naviy poklik, odob-axloq va ijtimoiy munosabatlarni shakllantirishga qaratilgan bo‘lib, zamonaviy pedagogikada ustoz-shogird modeli, individual tarbiya va tolerantlik prinsiplariga asos bo‘la oladi. To‘plamning pedagogik elementlarini quyidagi guruhlarga bo‘lib ko‘rib chiqamiz:

1. Ustoz-shogird (pir-murid) munosabatlari – tarbiyaning asosiy modeli sifatida.

- Risolalarning ko‘pchiligida (masalan, “Risolai odob us-solikin”, “Risolai odob us-siddiqin”, “Sharhul-valadu sarri abihi”) muridning piriga to‘liq itoat etishi, unga ergashishi va o‘xshashga intilishi ta’kidlanadi.

- Pedagogik jihat: Bu o‘rnak olish (rolevaya model) prinsipini ifodalaydi. Murid piridan nafaqat ilm, balki axloq, odob va ma’naviy poklikni o‘rganadi. Zamonaviy ta’limda bu mentoring (ustozlik) tizimiga o‘xshash.

2. Nafs tarbiyasi va ma’naviy poklik yo‘nalishida.

- “Risolai bukoiya”, “Nasihat us-solikin”, “Mir’ot us-safo” kabi risolalarda gunohlardan tavba qilish, ko‘ngilni g‘ubordan tozalash, luqma pokligi va nafs bilan kurash masalalari yoritilgan.

- Pedagogik element: O‘z-o‘zini tarbiyalash va ichki intizom. Insonning ichki dunyosini poklash orqali komillikka yetishishi zamonaviy psixologiya va tarbiyada “emotsional intellekt” va “o‘z-o‘zini rivojlantirish” g‘oyalariga mos keladi.

3. Oilaviy va ijtimoiy tarbiya masalalari.

- “Asror ul-nikoh” risolasida nikohning muqaddasligi, oila tarbiyasining jamiyat asosi ekanligi ta’kidlanadi.

- “Tanbiyat us-salotin”da hukmdorlarning adolatli bo‘lishi, xalq manfaatini ko‘zlashi lozimligi aytiladi (“Podshohning bir soat adolati oltmish yil ibodatga teng”).

- Pedagogik jihat: Fuqarolik va ijtimoiy mas’uliyat tarbiyasi. Hozirgi ta’limda fuqarolik ta’limi va liderlik odobini o‘rgatishda qo‘llanishi mumkin.

4. Tolerantlik va bag‘rikenglik tarbiyasi yo‘nalishida.

- “Risolai samoiya” va “Risolai Boburiya”da boshqa tariqatlarning zikr usullari (samo’ va jahriy zikr) joizligi himoya qilinadi.

- Pedagogik element: Ko‘pmadaniyatlilik va o‘zgacha fikrga hurmat. Zamonaviy dunyoda tolerantlik ta’limi uchun muhim namuna.

5. Ilmiy-nazariy usullar va nazmdan foydalanish yordamida.

- Risolalarda Qur’on, hadis va ulug‘ shoirlar (Jomiy, Rumiy, Sa’diy) nazmlari keltirilib, ilmiy xulosalar chiqariladi.

- Pedagogik jihat: Gumanitar va san’at vositalarida tarbiya. Nazm orqali hissiy ta’sir kuchaytiriladi, bu zamonaviy ta’limda “emotsional o‘qitish” usuliga o‘xshash.

Maxdumi A’zam asarlarining pedagogik jihatlari Pedagogik element	**Misol risolalar**	**An’anaviy talqin (Maxdumi A’zam asarlarida)**	**Zamonaviy pedagogik qo‘llanish**
Ustoz-shogird munosabatlari	“Sharhul-valadu sarri abihi”, “Risolai odob us-solikin”	Murid piriga to‘liq itoat qilib, uning sifatlariga o‘xshashga intiladi (o‘g‘il-ota qiyosi).	Mentoring tizimi: tajribali ustoz yosh shogirdga yo‘l ko‘rsatadi (maktablarda, kompaniyalarda).
Nafs tarbiyasi va ma’naviy poklik	“Nasihat us-solikin”, “Mir’ot us-safo”	Ko‘ngilni g‘ubordan tozalash, gunohlardan tavba qilish orqali komillikka yetishish.	O‘z-o‘zini rivojlantirish: layf-kouching, emotsional intellekt o‘stirish.
Oilaviy va ijtimoiy tarbiya	“Asror ul-nikoh”, “Tanbiyat us-salotin”	Nikoh muqaddasligi, hukmdorlarning adolati (adolat ibodatdan afzal).	Fuqarolik ta’limi: oilaviy qadriyatlar va liderlik odobini o‘rgatish.
Tolerantlik va bag‘rikenglik	“Risolai samoiya”, “Risolai Boburiya”	Boshqa tariqatlar zikrlarini joiz deb himoya qilish (kubraviy va yassaviy zikrlari).	Multikultural ta’lim: o‘zgacha fikr va madaniyatlarga hurmat.
Nazm va ilmiy usullardan foydalanish	“G‘azaliyoti Qosimiy”, umumiy to‘plam	Nazm (g‘azal, ruboiy) bilan nasriy xulosalarni uyg‘unlashtirish.	Emotsional o‘qitish: san’at va adabiyot orqali tarbiya (poeziya terapiyasi).

“Majmua ar-rasoil” to‘plami tasavvuf ta’limoti doirasida bo‘lsa-da, uning pedagogik elementlari insonning butun shaxsiyatini tarbiyalashga qaratilgan. Bu elementlar – ustoz-shogird munosabatlari, nafs tarbiyasi, adolat va tolerantlik – hozirgi pedagogik ta’limda mentoring, ma’naviy tarbiya va fuqarolik ta’limida qo‘llanishi mumkin. To‘plamning mukammal avtograf nusxasi Dahbed avlodlarida saqlanadi va uning tarbiyaviy qiymatini yo‘qotmagan. Kelgusida bu merosni maktab va universitetlarda o‘rganish dolzarbdir.

Maxdumi A’zam ustoz-shogird modelining zamonaviy qo‘llanishi bo‘yicha qo‘yidagi misollar keltirishimiz mumkin. Maxdumi A’zam asarlaridagi ustoz-shogird (pir-murid) modeli – sadoqat, o‘rnak olish, bosqichma-bosqich rivojlanish va ma’naviy poklik prinsiplariga asoslangan. Bu model zamonaviy jamiyatda turli sohalarda muvaffaqiyatli

qo‘llanilmoqda, chunki u insonning shaxsiy va kasbiy kamolotini ta’minlaydi. Quyida asosiy misollar keltirilgan:

Ta’lim sohasida (maktab va universitetlarda). Zamonaviy pedagogikada "mentoring" (mentoring) dasturlari keng tarqalgan. Yosh o‘qituvchilarni tajribali ustozlar yo‘lboshchiligida tarbiyalash – Maxdumi A’zamning muridning piriga ergashishi prinsipiga o‘xshash. Masalan, AQSH va Yevropa maktablarida "Mentor Teacher" dasturlarida ustoz shogirdga nafaqat bilim, balki odob-axloq va kasbiy o‘rnak ko‘rsatadi.

Korporativ muhitda (biznes va kompaniyalarda). Ko‘p kompaniyalar (Google, Microsoft, Forbes kompaniyalari misolida) "Corporate Mentoring" dasturlarini joriy qilgan. Tajribali rahbar (mentor) yosh xodimga (mentee) kasbiy ko‘nikmalar, liderlik va axloqiy qadriyatlarni o‘rgatadi. Bu – Maxdumi A’zamning hukmdorlarga bergan nasihatlari (adolat va xalq manfaati) bilan hamohang.

Shaxsiy rivojlanish va layf-kouchingda. Zamonaviy "life coaching" va lichnostnыy rost dasturlarida kouch (ustoz) mijozga ma’naviy va psixologik yo‘lboshchilik qiladi. Bu jarayonda sadoqat, nafs bilan kurash va bosqichma-bosqich kamolot – Maxdumi A’zam modelining to‘g‘ridan-to‘g‘ri aksindir.

Onlayn mentoring va virtual platformalarda. Pandemiyadan keyin onlayn mentoring (masalan, GrowthMentor, LinkedIn Mentoring, MentorCruise platformalari) keng tarqaldi. Virtual uchrashuvlar orqali ustoz shogirdga uzoq masofadan yo‘l ko‘rsatadi, bu silsila merosining zamonaviy shaklidir.

Xulosa. Maxdumi A’zamning ustoz-shogird modeli universal bo‘lib, zamonaviy mentoringning asosiga aylangan. U ta’limdan biznesgacha, shaxsiy rivojlanishdan onlayn platformalargacha qo‘llanilmoqda. O‘zbekistonda ham maktablar va universitetlarda mentoring dasturlarini kengaytirish orqali bu qadimiy merosni joriy etish mumkin. Bu inson kamoloti va jamiyat farovonligiga xizmat qiladi. Maxdumi A’zam asarlari pedagogik meros sifatida ma’naviy-axloqiy tarbiyaning boy manbaidir. Ularda inson kamoloti piru murid, hukmdor-xalq munosabatlari orqali talqin qilinadi, nafs tarbiyasi va odob-axloq markaziy o‘rin tutadi. Bu g‘oyalar hozirgi pedagogik ta’limda tolerantlik, adolat, ma’naviy poklik va ustozga hurmat prinsiplarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Asarlarning tarbiyaviy quvvatini yo‘qotmaganligi ularni zamonaviy ta’lim jarayoniga kiritish zarurligini ko‘rsatadi. Kelgusi tadqiqotlarda bu merosni maktab va oliy ta’limda qo‘llash yo‘llarini o‘rganish dolzarbdir.

Adabiyotlar:

1. Maxdumi A’zam. Majmua ar-rasoil (qo‘lyozma va tarjimalar).
2. Zoirov E. Maxdumi A’zamning falsafiy va ijtimoiy-siyosiy qarashlari. T., 2015.
3. Jabborov N. Maxdumi A’zam Kosoniy-Dahbediy va uning ilmiy merosi. 2009.
4. Maxdumi A’zam. Majmua ar-rasoil (qo‘lyozma nusxalar va tarjimalar).

5. Zoirov E. Maxdumi A’zamning falsafiy va ijtimoiy-siyosiy qarashlari. Toshkent, 2015.

6. Jabborov N. Maxdumi A’zam Kosoniy-Dahbediy va uning ilmiy merosi. 2009.

7. Samatov Kh. The Spiritual Legacy of Makhdumi Azami Kasani // Conferencea. 2023.

8. O‘zbekiston Islom sivilizatsiyasi markazi. Maxdumi A’zam raqamli ko‘rgazmasi materiallari. 2025.